

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

BRNO 1972

Slawisches Skelettgrab aus Hluk (Bez. Uherské Hradiště). Im östlichen Teil der Neuverbauung von Hluk in der Flur „Panské ohřebló“ entdeckte man beim Fundamentaushub eines Hauses ein Skelettgrab aus der 2. Hälfte des 9. Jhs., das zwei Gefässe enthielt. Das Grab ist ein Bestandteil eines ausgedehnten grossmährischen Gräberfeldes.

DALŠÍ SLOVANSKÉ SÍDLIŠTĚ U OSVĚTIMAN (okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL. Slováké muzeum, Uherské Hradiště

Zásluhou A. Širůčky z Osvětiman byla na katastru téže obce objevena v polovině srpna 1972 další slovanská sídlištní lokalita. Povrchový průzkum byl proveden na základě hlášení dne 21. 9. a opakován byl 12. 11. 1972.

Lokalita leží asi 400 m severně nad východním koncem zástavby Osvětiman, v poľní trati „Nad Spářovy“ (lidově „Nad borové“) na parcele čis. 583/1. Je umístěna na jednom z obloukovitých výběžků vyšších poloh Chřibů, jehož východní a severovýchodní část je zalesněna. Zbývající plocha je přeměněna na pole, jižní mírný svah pokrývá vinohrad. Ploché návrší výběžku se přiklání k západu. Jeho nadmořská výška se pohybuje mezi 370—383 m. Severní a západní svahy spadají strmě k levému břehu Žlebského potoka (horní tok potoka Hruškovice), jehož hladina je pod západním svahem na vrstevnici 279. Jižní a východní strana je pokryta mírnými, snadno přístupnými svahy. Popsaná poloha se podle speciální mapy nachází kolem průsečíků čtverců 38—39, 64—65 v sektoru mapy M33—106D a M33—119D. Podloží tvoří písek, patrně zvětralý pískovec, místy vycházející až na povrch. Je překryt ornici o průměrné mocnosti 30 cm.

Pozůstatky sídliště rozkládajícího se na ploše návrší se projevují černou rozorávanou kulturní vrstvou, v níž se pořádku nacházejí drobné keramické úlomky. Přesto, že většina keramických nálezů je atypických (chybějí nálezy okrajů), je možné zařadit kolekci na základě několika výzdobných prvků, materiálu i způsobu zpracování do závěrečné fáze středohradištního období a do doby mladohradištní. Kvantitativně převládají nálezy mladohradištní.

Na západní straně (pole) byl zjištěn nevysoký násep, táhnoucí se v obloukovitém pruhu a ohraničující zhruba rozptýlené keramických úlomků i západní hranici kulturní vrstvy. Situace se opakuje i ve východní části lokality (pole, část vinohradu). Tento umělý útvar je možné označit jako pozůstatek valu. Stopy po případném příkopu nebyly povrchovým průzkumem zjištěny. Bližší chronologický vztah opevnění k sídlišti — současnost, nesoučasnost — může objasnit jen výkop. Přesto však může hypotézu o současnosti podpořit již nyní naznačená nepřímá horizontální stratigrafie rozsahu sídlištní vrstvy s nálezy keramiky a jejich poměr k náspu. Tvar lokality je podkovovitý, délka se pohybuje podle odhadu kolem 350 m. Pro úplnost je nutno dodat, že středem lokality probíhala zhruba od východu k západu cesta, zaniklá před několika desítkami let při přeměně pastvin v pole. Je zakreslena i ve starších mapách. Její vznik je nedatován, proto o jejím vztahu k sídlišti není zatím možné uvažovat.

K bližšímu objasnění významu sídliště — hradiska — může přispět jeho začlenění do rámce soudobých lokalit osvětimanského mikroregionu. Odtud jsou nyní známy celkem tři slovanské sídlištní lokality a jedno až dvě kostrová pohřebiště.¹ Dvě z nich vznikají v druhé polovině 9. století („Nad Spářovy“, hora sv. Klimenta), ostatní v době mladohradištní. („Díly“ — sídliště a pohřebiště (?)) a pohřebiště za kostelem sv. Havla). Všechny lokality leží v oblasti jediného údolí a mimo svatoklimentské sídliště se nacházejí v nápadném nahuštění při ústí vedlejšího, klimentského údolí, do hlavního údolí hruškovického potoka. Zatímco sídliště s možným kostrovým pohřebištěm v trati „Díly“ leží po pravé straně ústí údolí, leží naleziště „Nad Spářovy“ při levé straně ústí. Lokality jsou od sebe vzdušnou čarou vzdáleny kolem 700 m. Mladohradištní pohřebiště za kostelem sv. Havla leží po levé straně ústí; od lokality „Díly“ je vzdáleno 330 m, od lokality „Nad Spářovy“ maximálně 400 m.

Rekonstrukce: Při staré cestě, spojující Staroměstsko s Kyjovskem,² vzniklo v druhé polovině 9. století při ústí bočního údolí a na výhodné poloze rozlehlé opevněné sídliště-hradisko. Ve stejnou dobu je osídlena i hora sv. Klimenta. Zdejší sídliště bylo v tu dobu podle V. Hrubého opevněno vnitřním a vnějším valem (archeologické ověření stáří valů nebylo provedeno). Blízkost obou hradisk, založených ve stejnou dobu, měla jistě svoji příčinu. Prvé z nich nechránilo patrně pouze zmíněnou cestu, ale z jeho polohy vysvítá, že chránilo i přístup do klimentského údolí a tím i samotné svatoklimentské hradisko. Z toho by opět plynulo, že hradisko sv. Klimenta mělo z jakýchkoliv důvodů význačnější postavení nežli hradisko „Nad Spářovy“, které by bylo z tohoto hlediska patrně ostrožním výšinným hradiskem strážným. V mladohradištní době se síť sídlišť rozšiřuje o sídliště v poloze „Díly“, jejíž umístění v terénu opět vyvolává představu obranného bodu (viz pozn. 1, R. Snášil). Podle hypotézy V. Hrubého se rozšiřuje budováním vnějšího valu i plocha hradiska sv. Klimenta. Všechny tyto změny mohou být místní reakcí na události, spojené se zánikem Velké Moravy, mohou dokumentovat politické události 10. století. V té době se začíná pohrbívat za dneš-

ním kostelem sv. Havla. Jaký je případný vztah tohoto pohřebiště k hradisku „Nad Spářovy“ není možné za daného stavu průzkumu říci; blízkost pohřebiště je však nápadná.

Slovanské lokality se staly patrně základem pro vznik historických Osvětiman.

Poznámky:

¹ R. Snášil, Nové nálezy z Osvětiman. AR XII 1970, 337—339; V. Hrubý, Velkomoravské hradisko sv. Klimenta u Osvětiman. CMM 44 1959, 19—64.

² R. Hurl a kol., Kyjovsko, Vlastivěda moravska, Brno 1970, mapová příloha „Zaniklé osady a staré dopravní směry“; srv. též V. Hrubý, Staré Město, velkomoravský Velehrad, Praha 1965, 30. mapa na str. 13.

Weitere slawische Siedlung bei Osvětimany (Bez. Uherské Hradiště). In der Flur „Nad Spářovy“ im Kataster von Osvětimany entdeckte man im August 1971 eine slawische Siedlungslokalität, mit Überresten einer künstlichen Schanze, eines Walles, auf der West- und Ostseite. Die zeitliche Beziehung — Gleichzeitigkeit — der Siedlung und der Aufschüttung (Schanze) ist teilweise durch indirekte horizontale Stratigraphie bewiesen. Der fast 100 m über dem Tal liegende Burgwall ist hufeisenförmig und seine Länge bewegt sich um 350 m. Er erfüllte offenbar von der zweite Hälfte des 9. Jahrhunderts bis zum Ende der Jungburgwallzeit eine Wachtfunktion auf dem Wege, der die Räume um Staré Město und Kyjov verband und gleichzeitig auch den Eintritt in das Tal schützte, in dessen Abschluss sich der gleichaltrige Burgwall des Hl. Klemens befand.

SLOVANSKÉ KOSTROVÉ HROBY ZE STARÉHO MĚSTA (okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

Při hloubení základových rýh pro dům zaměstnanců JZD byly ve Starém Městě v poloze „Nad haltýři“ v blízkosti budov STS porušeny kostrové hroby. Na základě upozornění dětí se na místo dostavil 21. 10. 1971 pracovník Slovákckého muzea M. Pojzl, který zjistil zbytky čtyř koster. Nejzachovalejší byla část kostry dítěte, u níž však již byla bagrováním zničena horní část kostry hrudního koše i lebka. Kostra ležela v natažené poloze na zádech, paže směřovaly podél těla, předloketní kosti a kosti rukou spočívaly na pánvi. Při pravé ruce ležel malý železný nožík. Kostra byla orientována SZ—JV. Z dalšího pohřbu se dochovaly kosti nohou. Podle jejich uložení byla kostra orientována Z—V. Ze zbývajících dvou hrobů se uchovaly po bagrování zlomky kostí, jejichž rozložení umožnilo stanovit přibližnou orientaci — S—J a JZ—SV. Všechny hroby byly vyhloubeny 50 až 60 cm od dnešního povrchu terénu. Podle výpovědi dělníků pocházela z některého z hrobů nádoba zdobená vlnicemi, kterou však rozbili a odhodili. Na základě popisu je možné říci, že tu byly nalezeny i dvě sekerovité železné hřivny, které však byly dělníky rovněž zničeny.

Nález nožíku, nádoby a hřiven napovídá, že jde o hrob náležející patrně většímu středohradištnímu pohřebišti. Blízkost této nové lokality při kovolitecké kolonii „Nad haltýři“ napovídá, že by se mohlo jednat o další pohřebiště, náležející této řemeslnické osadě. Pohřebiště se pravděpodobně táhne směrem východním, do prostoru drůbežárny, kde byl v roce 1967 objeven rovněž středohradištní kostrový hrob.¹

Literatura:

¹ R. Snášil, Velkomoravský hrob ze Starého Města, Přehled výzkumů 1967, Brno 1968, 86, Tab. 71.

Slawische Skelettgräber aus Staré Město (Bez. Uherské Hradiště). In Staré Město in der Flur „Nad haltýři“ waren beim Baggern vier mittelburgwallzeitliche Skelettgräber gestört worden. Sie sind der Bestandteil eines grösseren Gräberfeldes, welches höchstwahrscheinlich der Handwerker-siedlung der Metallgiesser angehört.

VÝZKUM STŘEDOHRADIŠTNÍHO POHŘEBIŠTĚ V HOLICI

(okr. Olomouc)

VÍT DOHNAL, Vlastivědný ústav, Olomouc

(Tab. 89)

V červenci 1971 pokračovalo archeologické oddělení VÚ v Olomouci ve výzkumu pohřebiště, které bylo zjištěno v předešlém roce.¹ Jelikož tehdy byly objevené hroby daleko od sebe a poměrně hluboko pod povrchem (kolem 100 cm pod dnešní úrovní) v neobyčejně ulehším říčním štěrku,

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné